BERNEA

MARAMUREȘUL
ȚARĂ ROMÂNEASCĂ

PREDANIA

BERNEA

MARAMUREȘUL
ȚARĂ ROMÂNEASCĂ

PREDANIA

CUVÂNT ÎNAINTE **DANIEL MAZILU**

pagina 5

Românii au nevoie să se întoarcă la tradițiile lor pentru a-şi redescoperi destinul. Ne-am luat după Răsărit şi după Apus fiindcă am uitat de unde venim. Am fost „viteji şi drepți," dar am devenit laşi şi corupți. Am iubit libertatea şi codrul, dar ne-am pomenit vânduți şi fără păduri. Am fost daci, între primii încreştinați dintre neamuri, şi români dreptcredincioşi, dar am ajuns „europeni de mâna a doua" şi Creştini de Duminică. Alții ne dictează istoria fiindcă am încetat să mai facem fapte istorice.

În contextul bogatei literaturi despre țara Maramureşului, cartea lui Ernest Bernea, *Maramureşul, țară românească,* are un profil unic. Lucrarea este o mărturie profundă şi personală despre originea neamului nostru, despre evoluția lui istorică în adevăratele hotare româneşti, despre credința noastră strămoşească, despre firea nealterată a românilor maramureşeni de odinioară, adevărate modele pentru generațiile de astăzi. Bernea nu este interesat să pună la temelia cunoaşterii sale documente din arhive incomplete, ci caută să vadă totul cu ochii săi, să fie călător, musafir şi mărturisitor. Iată de ce paginile de față sunt pitoreşti, emoționante şi pline de adevăr.

Datorăm mulțumiri pentru reeditarea acestei cărți Editurii Predania, Asociației Române pentru Transporturi Rutiere Internaționale, domnilor Adrian Marchiş şi Mihai Dăncuş din Maramureş pentru fotografiile care însoțesc textul lui Bernea şi domnului Richard Constantinescu pentru descoperirea ediției prime în „Biblioteca Universitară Mihai Eminescu" din Iaşi.

MARAMUREȘUL, ȚARĂ ROMÂNEASCĂ

pagina 8

MARAMUREȘUL, ȚARĂ ROMÂNEASCĂ

În partea de Nord a pământului nostru, acolo unde se învecinează mulțime de neamuri, este aşezată una dintre cele mai frumoase şi pline de înțeles țări româneşti: *Maramureşul*.

Maramureşul, ținut românesc de graniță a suferit în decursul vremilor diferite dominații ceea ce a făcut ca hotarele sale politice să aibă un caracter schimbător. Judecat însă din punct de vedere geografic şi etnic, Maramureşul are o unitate precis determinată şi închide în hotarele sale o adevărată țară românească. Am putea afirma mai mult: Maramureşul privit din punct de vedere etnic trece peste hotarele sale naturale, ceea ce dovedeşte cât de mult ne aparține şi cine au fost primii stăpânitori ai pământului său. Nume de munți şi de ape ca Şoimul, Basaraba, Pietrosul, răspândite până în inima unor ținuturi care azi nu ne mai aparțin, arată cât de străvechi sânt aşezările româneşti în aceste regiuni.

Dacă privim aspectul etnografic al Maramureşului, sântem de la început izbiți de profunda asemănare, cu celelalte ținuturi româneşti. Arta şi meşteşugul, fie că este țesătură sau lucrare în lemn, exprimate în obiecte ca troița, poarta, casa, costumul, (cu note caracteristice atât de vechi) uneltele din gospodărie, toate exprimă aceeaşi îndemânare, aceeaşi tradiție, acelaş suflet românesc. Limba şi literatura, cântecul, mitologia atât de frumos şi bogat produse aici, ne face să simțim acelaş isvor etnic național. Mai mult chiar structura satelor, aşezarea lor, drumurile şi întreg ansamblul de viață regională, aduc mărturii pentru aceeaşi origine şi manifestare românească.

Dacă cercetăm mai îndeaproape viața satelor maramureşene, călătorim fără voia noastră în adâncurile istoriei poporului românesc.
Sate ca Săpânța - menționat la 1373, Cuhea de unde a pornit voievodul Dragoş descălecătorul Moldovei, Vadul sau Ieudul cu aceleaşi adânci memorii locale şi multe altele, sânt tot atâtea documente vii ale istoriei românilor, ce ne duc în trecutul îndepărtat, dincolo de documentul scris.
Maramureşul ținut de descălecători şi întemeietori de țară păstrează şi azi neştirbit şi neprefăcut un trecut românesc din cele mai sigure şi înălțătoare. Aceasta se poate vedea bine şi dincolo de aspectul etnografic, dincolo de documentul istoric scris se pot vedea şi acum în inima, în conştiința oamenilor din partea locului. Țăranii de azi sânt descendenții nobililor de ieri, calitate încă vie în viața lor atât de aspră. Există o mândrie şi o dârzenie isvorâtă din conştiința descendenții lor nobile şi voievodale. Maramureşenii trăiesc o tradiție a istoriei locale, tradiție care îi hrăneşte şi-i face stăpâni pe ei înşişi.
Maramureşul de azi este o țară românească milenară, este un produs al pământului şi istoriei locale peste care a trecut necontenita încercare a popoarelor venite de aiurea, fără ca să poată să-i distrugă ființa. Prinşi de îndelungă vreme între două neamuri străine, slavii şi maghiarii, maramureşenii au suferit, au sărăcit, dar n-au căzut; ei au şi azi o profundă conştiință locală şi națională, au o nesfârşită putere de a înfrunta noile stăpâniri străine, fără murmur, fără revoltă, ci numai cu dârzenie şi credință. Conştiința de băştinaşi, de oameni aparținând unei rase curate, unui neam de cea mai nobilă spiță, neam românesc încărcat de

toate drepturile şi darurile vremurilor, îi face să treacă cele mai grele cumpene şi să învingă durerile, care oricât de des le-ar veni, le socotesc trecătoare; esențialul: românitatea şi românismul sânt permanente.

PĂMÂNTUL

pagina 12

PĂMÂNTUL

Maramureşul, țară românească de Nord este situat între Ucraina Subcarpatică şi Polonia pe deoparte, Bucovina şi Ardealul pe de alta. Pământul românesc al Maramureşului are marginile străjuite de munți puternici închişi în direcția Sud-Est şi deschişi în direcția Nord-Vest, către câmpia Tisei.

Munții cei mai înalți sânt la Nord, numiți ai Maramureșului; e lanțul care desparte isvoarele Tisei de ale Prutului şi care nu sânt decât o prelungire a Carpaților Păduroşi situați între Polonia şi Cehoslovacia. Deşi au şi vârfuri înalte cum e Hovârla (2051 m) sau mai jos Pop Ivan (1940 m) munții Maramureşului sânt abundent împăduriți, mai întotdeauna până în vârf. Oamenii locului îi mai numesc „Cernahora" adică Munții Negri şi aceasta pentru că pădurile de brazi sânt nesfârşite, acoperind până şi vârfurile.

La Sud, Sud-Est sânt munții Rodnei care se prelungesc până spre Țara Dornelor, munți înalți, cei mai înalți din regiune, clădiți din piatră cristalină. Pietrosul (2305 m) şi Inăul (2280 m) sânt cele mai înalte piscuri din întreg lanțul Nordic şi Estic al Carpaților Moldovei. Munții Rodnei sânt frumoşi şi puternici cu înfățişări apropiate de acelea ale Carpaților Sudici.

Din munții Rodnei spre Apus cu o pornire nordică se înşiruie un alt lanț de munți, aceştia de origine vulcanică şi anume ai Țibleşului, ai Gutâiului şi Oaşului, care vin „ca o căptuşeală în spatele Carpaților Păduroşi." (S. Mehedinți) Plini de isvoare minerale şi zăcăminte de aur (Baia Mare) aceşti munți au o înfățişare curioasă prin apariția lor conică în mijlocul câmpiei.

Între aceste lanțuri de munți cu vârfuri înalte şi prinse ca nişte noduri, bine încheiați la capete, apare o depresiune frumoasă, străbătută de apa Tisei şi care nu e alta decât Țara Maramureşului, loc de origine al neamului românesc.
Țara Maramureșului are o întindere de cca. 10000 km^2, din care județul cu acelaş nume nu a avut decât o treime. (3381 km^2) Hotarele acestui ținut românesc se întind aproape în toate punctele până către crestele munților despre care am vorbit în rândurile de mai sus. Harta Maramureşului de o formă aproape rombică, apare dantelată de munți şi străbătută interior cu râuri (Tisa, Vişeul, Iza, Mara, etc.) ca nişte fire de legătură. Situat în brațele deschise către Apus ale Carpaților Nordici, acest ținut de munți este străbătut de ape repezi sau mai domoale şi acoperit în mare parte de păduri.
În afară de deschizătura dinspre Nord-Vest către câmpia Tisei, Maramureşul este înconjurat de munți înalți şi apărat ca o cetate. Puține sânt trecătorile către celelalte ținuturi româneşti ale Moldovei şi Ardealului. Totuşi acestea nu lipsesc. Legăturile s-au făcut peste munți, atât către Năsăud şi Țara Lăpuşului, cât şi înspre Bucovina şi Moldova. Trecătorile, nu rareori la înălțimi mari, au fost călcate de oamenii locului la îndemnuri care au fost mai mult decât economice.
Cea mai înaltă trecătoare, care e şi cea mai însemnată pentru maramureşeni şi nu mai puțin pentru noi toți este aceea de la isvoarele Vişeului, care face legătura între Țara Maramureşului şi Moldova prin Valea Bistriței. E vorba de trecătoarea Prislop (1418 m) dintre munții Maramureşului şi ai Rodnei, trecătoare legendară pentru că pe calea ei se spune că a coborât Dragoş în Valea Bistriței şi apoi peste

Mestecăniş în aceea a Moldovei pentru a întemeia principatul cu acelaş nume.

Cu aceste date trecem către o altă problemă şi altă față a ceea ce alcătuieşte Țara Maramureşului, la istoria sa locală, istoria veche despre care ne spun atât de mult satele arhaice şi omul său de azi.

AȘEZĂRILE

Maramureşul este un ținut de sate, aşezări româneşti dintre cele mai interesante şi mai purtătoare de adâncimi istorice din câte sânt pe pământul nostru. Numai Țara Hațegului îi poate sta alături din acest punct de vedere.

Singurul oraş, oraşul Sighet aşezat în câmpie la marginea ținutului, este o veche aşezare românească (veacul al XIV-lea), ce adăpostește în sânul său însemnate aşezăminte româneşti: o biserică din veacul al XI-lea, un palat cultural, o bibliotecă şi un interesant muzeu etnografic regional. Sighetul (25539 locuitori) este azi centrul administrativ şi comercial al ținutului.

Țara Maramureşului este o țară de sate: cele mai multe dintre ele se înşiră în lungul văilor mai mari sau mai mici, lipite de apele curate ale munților. Partea de Sud este mai bogată în aşezări decât cea de Nord. (Munții Păduroşi) Satele din Nord sânt dintre cele mai pitoreşti. Prinse într-o potcoavă de dealuri sau pe spinarea unor coline frumos ondulate şi deosebit colorate, străbătute de isvoare proaspete şi împodobite cu o vegetație bogată, aceste sate apar din depărtare într-un cadru pitoresc, plin de frumuseți ademenitoare.

Cum satele Maramureşului sânt aşezate îndeosebi în lungul văilor, la margine de ape, au un caracter apropiat ca înfățişare. Mai mult lungi, uneori până la 4-5 km, satele maramureşene şerpuiesc la distanțe mici pe văile deschise ale țării. Aşa sânt cele aşezate pe râurile: Vişeul, Iza, Mara. Altele, cele aşezate mai sus spre munte, apar mai răslețe, ici - colo câte un buchet pe o latură sau două a culmilor.

Deşi, răslețe aceste sate alcătuiesc şi ele grupări legate de

văile concentrate prin confluențe într-un râu mai bogat. Aşa sânt satele de pe versantul Nordic al munților Rodnei, în apropiere de Borşa, sate de munte de o rară frumusețe, sau cele dinspre Nord-Estul Maramureşului aşezate în apropierea munților păduroşi.
Unele dintre aceste aşezări de munte au case zvârlite către înălțimi, în margini de păduri, case risipite ce dau impresia că-s singuratice stânci şi nu nuclee ale unor unități de viață mai mari. Aceste cătune sânt foarte obişnuite pământului vecin al Bucovinei, care din punctul de vedere al aşezărilor înfățişează caractere comune cu Maramureşul.
Satul maramureşean deşi deseori umil şi sărac, are însuşiri şi frumuseți proprii. Satul acesta cu case construite din lemn, cu ogrăzi mai înstărite sau mai sărace, atrage prin echilibrul formelor, prin măiestria pusă în lucrarea ferestrei, a porții sau a minunatei şi atât de caracteristicei biserici de lemn. Vegetația variată aduce satului maramureşean o prospețime care izbuteşte adesea să alunge tristețea multora dintre așezările acestei încercate țări româneşti.
Mai mari, cum sânt Săpânța, Cuhea, Vişeul, Borşa, sau mai mici, cum sânt Pietroasa din munții Rodnei, Tibău, Repedea, satele maramureşene închid în ele Țări şi chipuri româneşti de viață. Formele arhaice ale acestor așezări ne aduc sub priviri o viață de demult ce ne dă înțelesul adânc al pământului românesc.

ISTORIE ȘI ETNOGRAFIE

pagina 20

ISTORIE ŞI ETNOGRAFIE

Istoria veche a Maramureșului este dintre cele mai bogate în fapte semnificative. Aici s-a adăpostit, după moartea lui Decebal, una din cele mai interesante ramuri a Dacilor, aceea a Carpilor, de la care se zice că şi-au tras numele munții Carpați. Cetate de munți puternici, această țară a fost din vremuri bătrâne un sălaş de viață românească. Atât hrana cât şi apărarea era asigurată băştinaşilor din a căror sămânță s-au ridicat întemeietorii de țară. Popoare ca ungurii, ajunşi cu mult mai târziu prin partea locului, au găsit aici un neam de oameni plămădiți şi crescuți din substanța locală, despre a căror origine nu puteau vorbi decât munții, pădurile şi apele.

Maramureşeanul, om al pământului şi tradiției locale era, aşa cum e şi azi după atâta trecere de vreme, un „om de țară," un țăran puternic şi bogat în omenia lui. Satul, aşezarea de temelie a ținutului, a păstrat şi a crescut omul românesc de aici.

Organizarea veche maramureşeană era pe sate conduse de un jude sau județ. Țara Maramureşului („terra maramorissiensis") această alcătuire organică de sate era condusă de un voievod, având dintru început o autonomie şi o libertate națională care abia mai târziu a fost pierdută prin legăturile cu regii Ungariei.

Cât de mare e setea de libertate a românilor maramureşeni se poate vedea şi din neîncetatele lupte ale unui voievod ca Bogdan. Nevoind să se supună ungurilor, acest voievod maramureşean a părăsit vatra țării sale şi trecând munții a coborât pe Valea Moldovei, unde împreună cu românii aflați aici au întemeiat principatul Moldovei. Bogdan a fost

socotit „necredincios” pentru că nu a voit să se împace cu noile condiții de viață politică în care erau puşi românii maramureşeni.

Între Țara Maramureşului şi aceea nouă a Moldovei a fost o legătură vie îndelungă vreme. Regii unguri, cu toate încercările lor, nu au putut împiedica întemeierea unui stat independent al românilor, dincolo, în Răsăritul Carpaților, sub conducerea unui fost voievod maramureşean şi în bună parte cu elemente pornite din acelaş ținut românesc pe care ei îl aveau supus la acea dată. (1359)

Istoria veche a Maramureşului ne-a arătat însuşirile acestui neam de oameni, ne-a arătat cât de adânci sânt rădăcinile româneşti pe aceste locuri. Munții Maramureşului au născut şi crescut în inima lor una din cele mai autentice şi bărbate ramure a neamului românesc.

Aceasta se poate vedea nu numai din faptele de seamă ale trecutului, nu numai din luptele şi biruințele voievozilor, aceasta se poate vedea şi azi prin documentul viu al satului maramureşean şi al civilizației sale străvechi. Peste încercările vremurilor, peste suferințele pricinuite de duşmani şi influențele unor legături de cele mai multe ori nedorite, Țara Maramureşului şi oamenii săi şi-au păstrat înfățişarea şi virtuțile lor româneşti.

Românii maramureşeni au ceva din lumea nefalsificată a unui trecut îndepărtat, satul maramureşean are o atmosferă arhaică de plinătate şi virtute românească. Găsim în acest colț izolat de țară o viață şi forme aparținând istoriei de demult. În ocupațiuni şi unelte, în port, în datine şi ceea ce e mai de seamă, în conştiință, oamenii locului păstrează milenii de civilizație.

Satul maramureşean închide în el elementele unei străvechi civilizații locale româneşti şi mai mult poate decât în oricare loc, avem sub ochi o istorie națională păstrată în modesta dar profunda figură a țăranului. Sate ca Săpânța, trecut în documente aparținând anului 1373, sau Cuhea din care a pornit voievodul Dragoş, sate ca Vad, Sarasău, Giuleşti trecute în documentele anului 1383, Ieudul stăpânit de fii voievodului Sas, sânt tot atâtea urme vii ale unor vremuri dintr-un trecut azi devenit legendar.
Colțuri de țară, drumuri, sate, mănăstiri, azi prezente pe pământul Maramureşului sânt atât de grăitoare pentru un trecut istoric atât de sbuciumat dar şi frumos.
Țăranul maramureşean, cu chipul şi ținuta sa atât de distinsă poartă cu sine, nu numai o seamă de lucruri, artă şi meşteșug, nu numai o seamă de datini, toate moştenite printr-o tradiție vie, ci şi o conştiință foarte precisă a unor calități de rasă nobilă. Aceasta se exprimă atât prin documentul material ce-l posedă, cât şi prin toată ființa sa care inspiră încredere şi demnitate.
Dar despre tipul uman şi românesc vom vorbi în capitolul ce urmează.

OMUL

Maramureşenii sânt un neam de oameni aparte, cu trăsături fizice şi morale caracteristice. Între oamenii celorlalte provincii româneşti, maramureşenii apar ca tipuri arhaice, plini de o viață locală îndepărtată, generatoare de chipuri şi îndemnuri româneşti.

Ca tip rasial, maramureşeanul obişnuit este înalt, mai mult brun decât blond, puternic chiar dacă apare adesea osos; poartă părul lung, plete până pe umăr, ceea ce la bătrâni are o însemnătate mare până în a fi semn distinctiv de bărbăție şi noblețe. În unele locuri (Borşa) se poartă părul despărțit în mijlocul capului, în alte locuri apare bretonul tuns, retezat drept pe frunte.

Maramureşeanul are un cap expresiv cu trăsături regulate şi precise, uneori exprimând ca şi mersul său, încredere şi hotărâre. Trupul înalt, de o factură puternică exprimă şi el aceeaş frumusețe fizică şi morală.

Viața sa aspră, plină de nevoi şi muncă, legăturile adânci ale istoriei locale, i-au dat o înfățişare aleasă, cu mişcări reținute şi hotărâte. Faptele sale sânt produsul unei chibzuite hotărâri şi nu mai puțin demne. Încetineala maramureşeanului nu vine din slăbiciune ci din temeinicie.

În legătură cu firea maramureşeanului d. Tache Papahagi povesteşte în cunoscuta d-sale lucrare despre Maramureş, o întâmplare plină de interes:

„În 19 Ianuarie 1919 armata română intra în Maramureş, punând stăpânire pe Sighet. În tot timpul războiului, ca şi pe vremea ungurilor, maramureşenii suferiseră mult din partea evreilor din satele lor. Fără a prinde nimeni de veste, toți se hotărăsc, cu de la sine putere, să expulzeze

peste granița Nordică a județului lor pe toți evreii aflători printre ei. În noaptea zilei de 20 Ianuarie 1919, comunele de pe Valea superioară a Izei pun în aplicare hotărârea luată: toate căruțele disponibile din satele Săcel, Săliştea, Dragomireşti, Cuhea şi Ieud, sânt destinate transportului expulzării decise. Locuitorii satelor, în grupuri, se prezintă în miezul nopții la locuințele evreieşti şi, în cel mai scurt timp, toți evreii sus-numitelor sate, luându-şi strictul necesar şi punându-şi bătrânii şi copilaşii în căruțe, sânt porniți în linişte perfectă pe drum, pentru ca cu toții să formeze un singur convoi îndreptat spre Vişeul de Jos. Pohodul se şi formase, iar avantgarda lui atinsese Valea Vişeului, când – în urma urgentei alarme produse – ordinele stingheresc hotărârea Izenilor, întorcând la locuințele lor pe toți cei porniți spre expulzare. De notat că, chiar în această mişcare cu un caracter atât de grav, calmul ca şi conduita Izenilor a fost de o corectitudine perfectă: nici o bruscare, nici un furt."

Maramureşeanul atât de dârz şi atât de omenos totodată, este un om blând, curat şi drept, om deschis fără uşurătate şi luptător fără ură. Aparținând unui ținut - limită, acest om a cunoscut toate încercările şi toate lipsurile. Rădăcinile adânci ale ființei sale şi totodată vitregia unei soarte deosebite față de frații din celelalte ținuturi româneşti, au făcut ca acest om al pământului şi istoriei locale să aducă în cuprinsul neamului nostru o culoare şi un chip propriu, virtual alese, pline de îndemn şi frumusețe morală.

BOGĂȚIE ȘI MUNCĂ

pagina 28

BOGĂȚIE ŞI MUNCĂ

Maramureşul este o țară mai mult de păduri şi păşuni (34%) ceea ce face ca ocupațiile de căpetenie să fie păstoritul şi creşterea vitelor. Țăranul maramureşean îşi împlineşte rosturile sale economice îndeosebi pe calea acestor două ramuri de activitate.

Păstoritul foarte răspândit şi azi a cunoscut în trecut epoci de mare dezvoltare, atât de mare încât maramureşeanul, pentru a găsi loc de păşune, era nevoit să treacă mult peste granițele ținutului, până în Polonia şi Bucovina.

Stânele care, spre tristețea românilor au ajuns chiar şi în mâinile evreilor, au şi azi un caracter primitiv. De altfel, întreaga activitate păstrează acest caracter deoarece chiar atunci când din punct de vedere cantitativ sântem în fața unei activități bogate în produse, în ceea ce priveşte varietatea şi deosebirea produselor păstoritului, totul se reduce la o transformare simplă de utilitate locală.

Odată cu trecerea timpului țăranul maramureşean s-a ocupat mai mult cu creşterea vitelor mari (la 100 oameni, după ultimul recensământ, au fost 6 cai şi 28 vite cornute) ce îi folosesc şi la munca agricolă – pe care împotriva naturii pământului el încearcă s-o dezvolte tot mai mult în vremea din urmă.

Agricultura, activitate neprielnică ținutului este totuşi practicată până şi în locuri ce trec 1000 m înălțime. Cu ajutorul îngrăşămintelor se cultivă porumbul, ovăzul şi secara. Munca e purtată cu protivnicie dar produsele sânt tot în cantitate mică, în aşa fel încât niciodată localnicii nu se pot hrăni cu ceea ce le dă pământul lor.

Ca o complectare a economiei locale vine lucrarea lem-

nului, în care meserie maramureşeanul este foarte priceput. Aceasta ne-o spune nu numai industria lemnului dar şi arta lemnului, artă ce uimeşte prin autenticitatea şi măiestria ei. Am putea spune că lângă păstorit, lucrul la pădure vine ca o ocupație cuceritoare. Pădurile atât de variate şi întinse (49%) îndeamnă la lucru pe toți acei ce nu-şi pot agonisi cele trebuitoare pentru trai prin alte mijloace.
Fie că lucrează în afara gospodăriei, fie că lucrează în mijlocul ei, țăranul maramureşean dă la iveală lucruri frumos întocmite şi trainice. Construieşte case, porți sau troițe, unelte sau butoiașe, toate cu aceeaşi măiestrie a omului legat de pădure.
Pământul Maramureşului închide în adâncimile sale multe bogății de minereuri cum sânt: petrolul (Săcel), sarea (Coştiui, Şugatag) şi îndeosebi apă minerală. (Borşa, Glod, Poieni) Aceasta nu atrage însă după sine o bunăstare a țăranului, minerii fiind mai ales dintre neamurile străine conlocuitoare.
Gospodăria este un isvor de viață materială. Mijloacele de trai ale țăranului maramureşean sânt îmbogățite şi uşurate prin activitatea depusă în sânul gospodăriei. Industria casnică maramureşeană nu e mai prejos decât în alte ținuturi româneşti; dimpotrivă în ceea ce priveşte transformarea lemnului şi industria textilă stă între cele de frunte. Uneltele, obiectele de imediată întrebuințare casnică, îmbrăcămintea, covoarele, sânt tot lucruri produse de mâna țăranului, lucruri ce împlinesc nevoi materiale imediate.

ARTĂ ȘI MEȘTEȘUG

pagina 32

ARTĂ ŞI MEŞTEŞUG

Arta şi meşteșugul maramureşean au caractere proprii în unitatea de viață a vechei noastre civilizații săteşti. Satele, în pitorescul lor, datorează mult şi mâinii măiestre a țăranului maramureşean.

Satele, din depărtare, apar străjuite de înaltele şi originalele biserici de lemn care alcătuiesc una din frumusețile locale. Elegant construite, cu turnuri săgetând cerul, frumoasele biserici exprimă deodată adâncul sentiment religios şi artistic al țăranului maramureşean.

Să ne oprim puțin asupra acestor minunate daruri ale sufletului românesc.

Deşi au o unitate de stil şi sânt clădite din acelaş material, deşi cer acelaş meşteşug, bisericile maramureşene au caractere deosebite; numai abstracția cercetătorului poate să stabilească tipuri.

În general planul bisericilor maramureşene este cam acelaş şi anume: altar, naos, pronaos şi pridvor. Acesta din urmă lipseşte uneori. Deosebirile în ceea ce priveşte planul, le produce îndeosebi altarul care apare mai des poligonal (şase laturi) în dimensiuni şi dispoziții variabile. (Şugătag, Budeşti, Rozavlia, Ieud, Cuhea) Altele au altarul în formă de patrulater, dreptunghi sau pătrat. (Apşa de Mijloc, Poenile Glodului, etc.) O formă aparte o are biserica din Călineşti cu un plan în formă de treflă.

Pereții sânt de bârne groase de obicei din lemn de gorun, copac foarte răspândit (mai ales în trecut) în acest ținut. Acoperişul dominat de linia verticală a întregii construcții este foarte înalt. (Bunăoară cele două acoperişuri suprapuse ale bisericii din Ieud au înălțimea de 7,15 m.) Sânt bi-

serici cu un singur acoperiş, lăsat mai jos pe altar (Moisei, Giuleşti, Glod, etc.) şi altele prevăzute cu o streaşină mare, construcție ce dă impresia a două acoperişuri suprapuse. (Ieud, Sat-Şugatag, Borşa, etc.)

Prin acoperiş, așezată mai mult în fața construcției (pe pereții pronaosului) se ridică săgetând bolta cerului, turla. Această parte a bisericii maramureşene prevăzută obişnuit de un balcon şi uneori de patru turnuri mici în formă de con aşezate la baza acoperişului, atinge înălțimi foarte mari, uneori de 15 m. (Cuhea, Ieud)

Biserica maramureşeană nu este numai o interesantă construție ci şi o frumoasă operă de artă populară. În ea nu se exprimă numai o ştiință şi un meşteșug ci şi o sensibilitate artistică aparte. La clădirea propriu zisă trebuie să avem în vedere şi elementele de înfrumusețare aşa cum e crestătura în lemn ce apare mai des la intrarea bisericilor (Cuhea) sau pictura interioară care este lucrată de zugravi din popor, țărani din partea locului, despre al căror nume vorbesc documentele vremii.

Casa maramureşeană este clădită din bârne de lemn (stejar, brad sau fag, după loc) şi acoperită cu dranițe sau paie. Încheietura nu rareori este făcută în cuie de lemn. În locul temeliei masive apare mai mult aşezată pe patru grămezi de piatră în cele patru colțuri, aceasta pentru că sântem într-o regiune unde condiția geografică şi economică cere mutarea casei din loc în loc (aşa cum mai e bunăoară în Munții Apuseni sau regiunea Branului). Acest fel de temelie este mai propriu locurilor înclinate.

Casa maramureşeană nu are încăperi multe (obişnuit două) păstrând atât exterior cât şi interior o înfățişare modestă.

Nu-i lipseşte însă podoaba: stâlpii prispei şi pridvorului sânt frumos sculptați; la fel ferestrele şi uşile. Săpătura în lemn e foarte apreciată în Maramureş. Pentru a vedea însă valoarea artistică a acestui fel de activitate bogată de meşteșug, troițele şi mai ales porțile maramureşene ne stau la îndemână.
Cu porțile maramureşene arta lemnului ajunge la expresii dintre cele mai frumoase şi interesante din câte se pot afla pe pământul românesc. Numai depresiunile subcarpatice ale Gorjului şi Vâlcei pot fi socotite din acest punct de vedere ca prezentând opere populare de aceeaş valoare.
Construită în mari dimensiuni, poarta maramureşeană are o înfățişare monumentală bine proporționată şi împodobită cu brâie şi flori geometrice (sau aproape geometrice) în care îndemânarea meșteşugarului popular se întâlneşte cu sensibilitatea artistului din el. Motivele decorative sânt uneori înlocuite de altele simbolice, motive din istoria religiei Creştine (mai ales la troițe) care nu sânt mai puțin frumoase. Porțile maramureşene sânt opere populare, expresii alese ale geniului popular românesc.
Arta şi meşteșugul maramureşean deşi cunoscute mai ales prin lucrările făcute în lemn, unde în adevăr țăranul a ajuns să aibă o înclinare şi o pricepere rară, nu sânt lipsite de interes nici în ceea ce priveşte țesătura şi întreaga prelucrare a textilelor. Îmbrăcămintea casei şi a omului este lucrată cu mult gust. Aici e locul să pomenim despre covorul maramureşean, lucrat în culori vegetale, nuanțat şi armonios împlinit în ceea ce priveşte modelele. Covorul acesta deşi mai puțin cunoscut poartă în el frumuseți de autenticitate românească.

Arta şi meşteşugul țăranului maramureşean prinse de viața locală cresc totuşi flori nemuritoare ale spiritului românesc de pretutindeni.

SEMNIFICAȚIA LEGENDARĂ

pagina 38

SEMNIFICAȚIA LEGENDARĂ

Cine vede Maramureşul de azi respiră o atmosferă istorică locală dintre cele mai interesante. Prezentul, nu rareori trist prin întâmplările trecute peste frunțile oamenilor, este frumos învăluit, ca-ntr-o viziune de basm, de urmele trecutului îndepărtat. Faptele voievozilor Dragoş şi Bogdan sânt atât de vii că fac să crească o conştiință şi o mândrie locală unică.

Maramureşul este păstrătorul unor tradiții milenare. Oamenii simpli, țăranii umili şi adânci, familiile împovărate de lupta zilnică păstrează atât în conştiințele lor cât şi în lăzile vechi moştenite aceeaş dovadă, fie că e sufletească sau materială, că aparțin unui neam de oameni de o nobilă şi românească origine. Luptători aprigi şi mândri ai vremurilor trecute, păstrători ai unei tradiții nobile, maramureşenii de azi închid în ei virtual şi chipuri de o rară frumusețe.

Țara Maramureşului are o însemnătate deosebită pentru noi românii, însemnătate ce depăşeşte mult pe aceea a frumuseților şi bogățiilor sale locale. E vorba tocmai de ceea ce aparține Maramureşului şi nu mai e totuşi a lui ci a neamului întreg, e vorba de faptele semnificative ale istoriei locale care prin adâncimea şi cuprinsul lor simbolic au cucerit însuşirile veşniciei româneşti.

Maramureşul e un cuib al neamului nostru. De aici din colinele şi munții săi s-au ridicat voievozi întemeietori de țară şi Neam. Pământul Maramureşului este vatră nu numai localnicilor ci tuturor românilor, nouă toți care ne simțim din acelaş neam şi cu acelaş destin.

Din căile istoriei Maramureşului s-a țesut o legendă şi a

crescut ca venind din alte lumi pentru a cuceri o țară şi un neam de oameni. Trecutul Maramureşului a devenit poveste, s-a sfințit cu puterea unor duhuri ce străjuiesc aevea lumea noastră şi a rodit ogorul românesc. Prin atmosfera aceasta legendară faptele petrecute într-un trecut istoric îndepărtat sau îmbogățit, au crescut şi au rodit prin vreme ca un pom minunat pe care rodnicia nu-l seacă ci tot mai mult îl îmbogățeşte.

Cine a crescut faptele trecutului maramureşean? Le-a crescut însemnătatea lor, însuşire de a fi începutul, de a fi temelia a tot ceea ce s-a clădit în urmă. Puterea lor simbolică de aici vine. Maramureşul cu toată tristețea sa de azi este o țară plină de îndemn, un pământ mai bogat spiritual decât material, o cale de lumină a neamului românesc.

De aceea pentru noi istoria locală a Maramureşului nu mai este o înşiruire de fapte ale trecutului, ci este o permanență; această istorie devenită simbolică nu mai e supusă şi judecată în legătură cu timpul.

Iată cum Maramureşul, țară de întemeietori are un înțeles şi o bogăție deosebită pentru omenia noastră. Maramureşul ne aparține nu numai geografic şi etnic, dar şi moral, mai mult chiar decât alte ținuturi pentru că pe el se sprijină ființa de totdeauna a neamului românesc.

Valea Cosăului - Imagine din sat

Oncești

Imagine din sat maramureșean

Petrova

Sălіștea de Sus, sec. XVII

Valea Cosăului

La fântână - Oncești

La vâltoare

Împletitul miresei

Biserică maramureșeană

Biserica din Oncești, 1621

Ancadrament pe ușă cu inscripție în chirilică și datare

Ancadrament pe ușă cu inscripție în chirilică și datare

Poartă maramureșeană din Mara

Poartă veche din Petrova

Poartă maramureșeană

Casă Călinești, sec. XVIII

Casa Buftea din Cuhea, 1789

Casa Cupcea din Călinești, 1710

Casa familiei nobile Balea din Ieud, sec. XVII

Casa familiei nobile Dunca - Bud din Sârbi, 1676, cu bârne în structură datate 1570

Casa Iurca din Călinești datată cu inscripție „De la facerea lumii văleat 7301”

Casa Timiș din Borșa, sec. XVIII - casă neneșească

Casa Marinca din Sârbi, 1789

CUPRINS

COLOFON

desen copertă/ **Horia Bernea**

Redactor/ **Remus Brihac**

Lector/ **Ana Mazilu**

Concept layout/ **Atelieruldegrafică.ro**

semnul cu numele autorului/ **după**
Ernest Bernea. Civilizația Română Sătească,
Editura Scrisul Românesc, 1944 (tipar înalt)

Dtp/ **Remus Brihac**

Tipar/ **Tir Investments**

Editura Predania/ Vulturilor, Nr. 8
București

www.predania.ro

Fotografii oferite de domnul Mihai Dăncuș din
Arhiva Muzeului Maramureșului.

Carte apărută cu sprijinul
Asociației Române
pentru Transporturi Rutiere Internaționale
www.artri.ro

distribuție/ **Supergraph**

telefon/ **021 320 6119**

ISBN **978-606-8195-27-8**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BERNEA, ERNEST
Maramureşul: țară românească/ Ernest Bernea. - Bucureşti: Predania, 2012
ISBN 978-606-8195-27-8
94(498.41)

2012

BERNEA

Maramureşul ținut de descălecători şi întemeietori de țară păstrează şi azi neştirbit şi neprefăcut un trecut românesc din cele mai sigure şi înălțătoare. Aceasta se poate vedea bine şi dincolo de aspectul etnografic, dincolo de documentul istoric scris se pot vedea şi acum în inima, în conştiința oamenilor din partea locului.

PREDANIA 2012
ISBN 978-606-8195-27-8